

Univerzitet u Beogradu-Elektrotehnički fakultet
Katedra za signale i sisteme

PREPOZNAVANJE GOVORA POMOĆU KEPSTRALNIH KOEFICIJENATA

Kandidat: Marija Rakonjac, br. indeksa 2020/0222

Mentor: Željko Đurović

Beograd, avgust 2024. godine

UVOD

- Prepoznavanje govora - tehnologija koja omogućava računarima i drugim uređajima da razumeju i interpretiraju ljudski govor
- Cilj diplomskog rada - dizajnirati sistem za prepoznavanje govora primenom kepstralnih koeficijenata i klasifikatora k najbližih suseda koji koristi ograničen rečnik za klasifikaciju reči
- Glavni zadaci su ispitivanje efikasnosti kepstralne analize za ovakav problem, kao i uticaj podele reči na segmente na tačnost klasifikacije

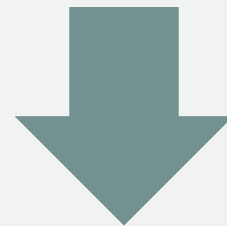

MODELIRANJE I NASTANAK GOVORNOG SIGNALA

- Govorni signal – akustički talas koji nastaje kao rezultat vibracija glasnih žica
- U nastanku govornog signala učestvuju: pluća, dijafragma, glasne žice, glotis i farinks (ždrelo), usna i nosna šupljina, jezik, usne, zubi, velum (resica)
- Model uniformne tube – pojednostavljeni model za analizu akustičkih karakteristika govornog signala
- Pretpostavka: poprečni presek vokalnog trakta je isti celom dužinom

ELEMENTI KEPSTRALNE ANALIZE

KEPSTAR

SPEKTAR

ELEMENTI KEPSTRALNE ANALIZE

KEPSTAR

SPEKTAR

KVEFRENCIJA

FREKVENCIJA

LIFTEROVANJE

FILTEROVANJE

RHAMONIK

HARMONIK

IZRAČUNAVANJE KEPSTRA

vremenski domen

$$C(x(t))$$

=

kepstar

$$F^{-1}[\log(F[x(t)])]$$

spektar

log spektar

KEPSTAR

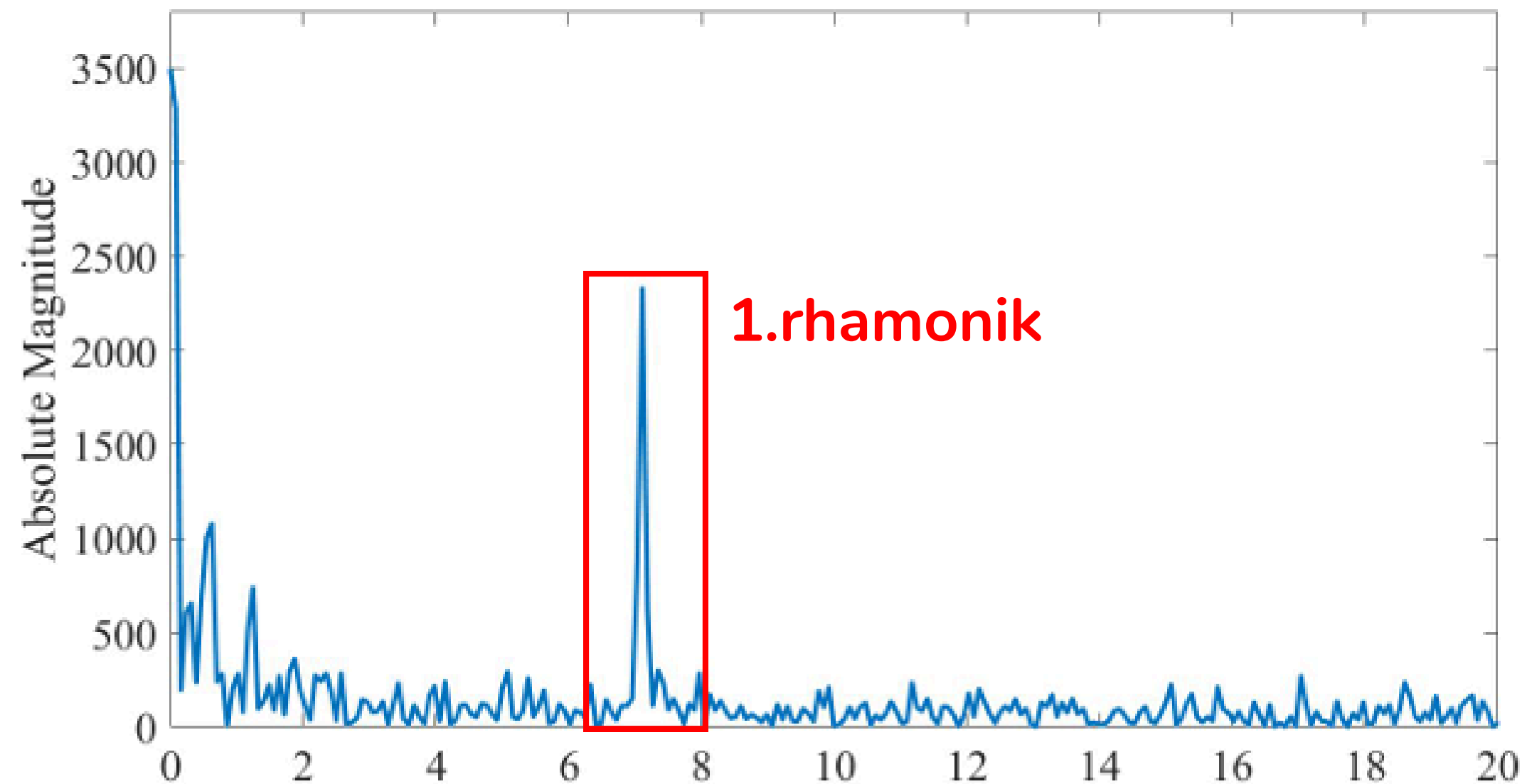

SPEKTAR SPEKTRA

KEPSTAR

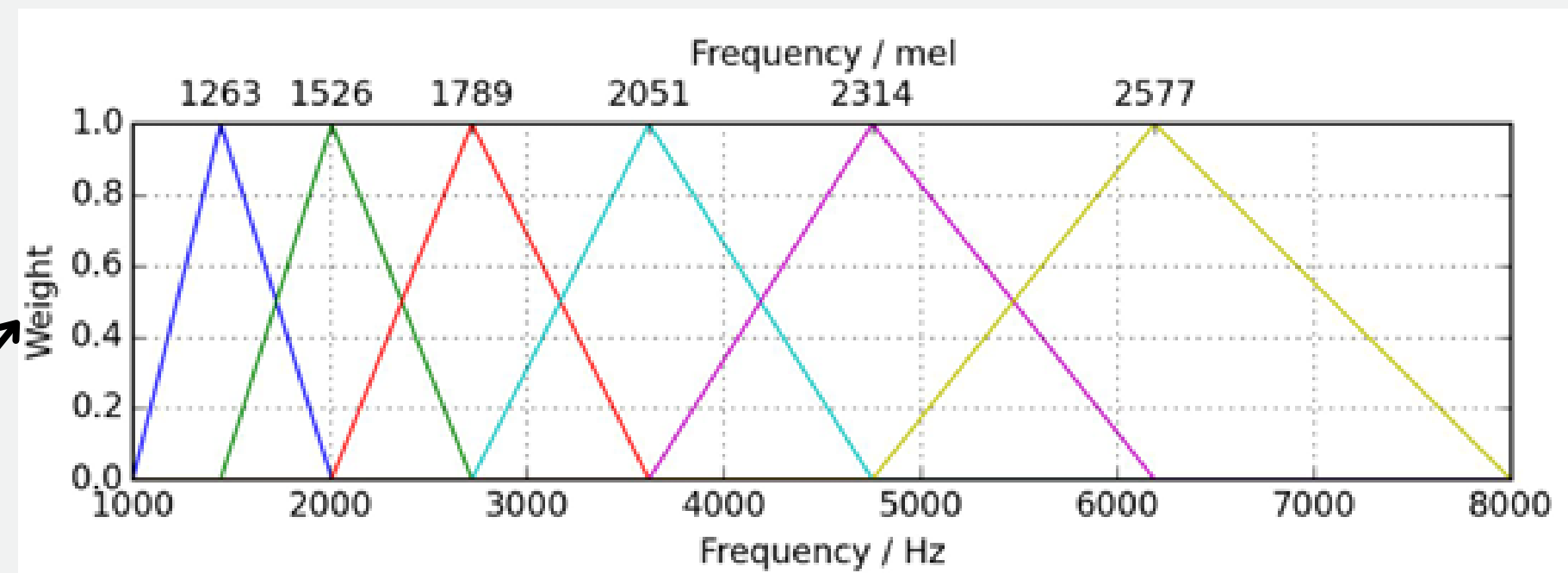
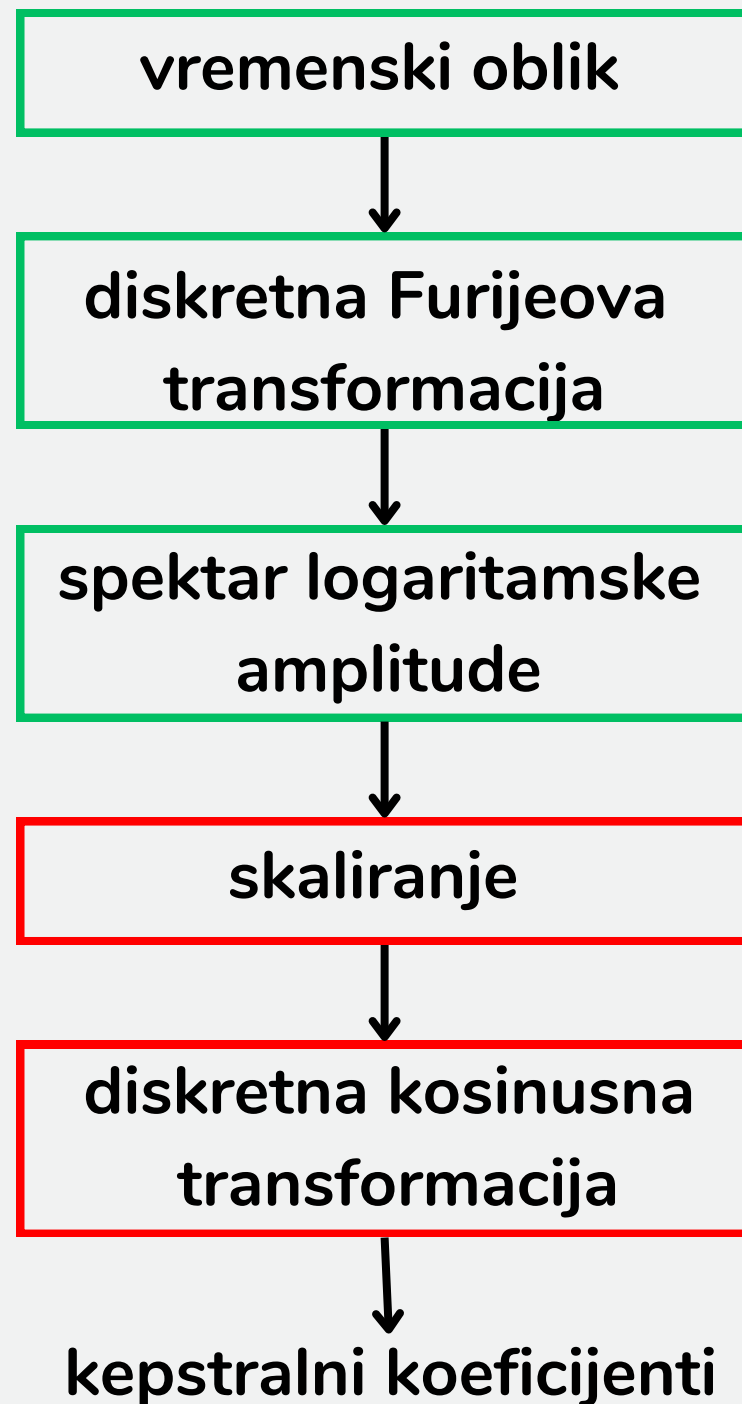
KEPSTAR

kvefrencija (ms)

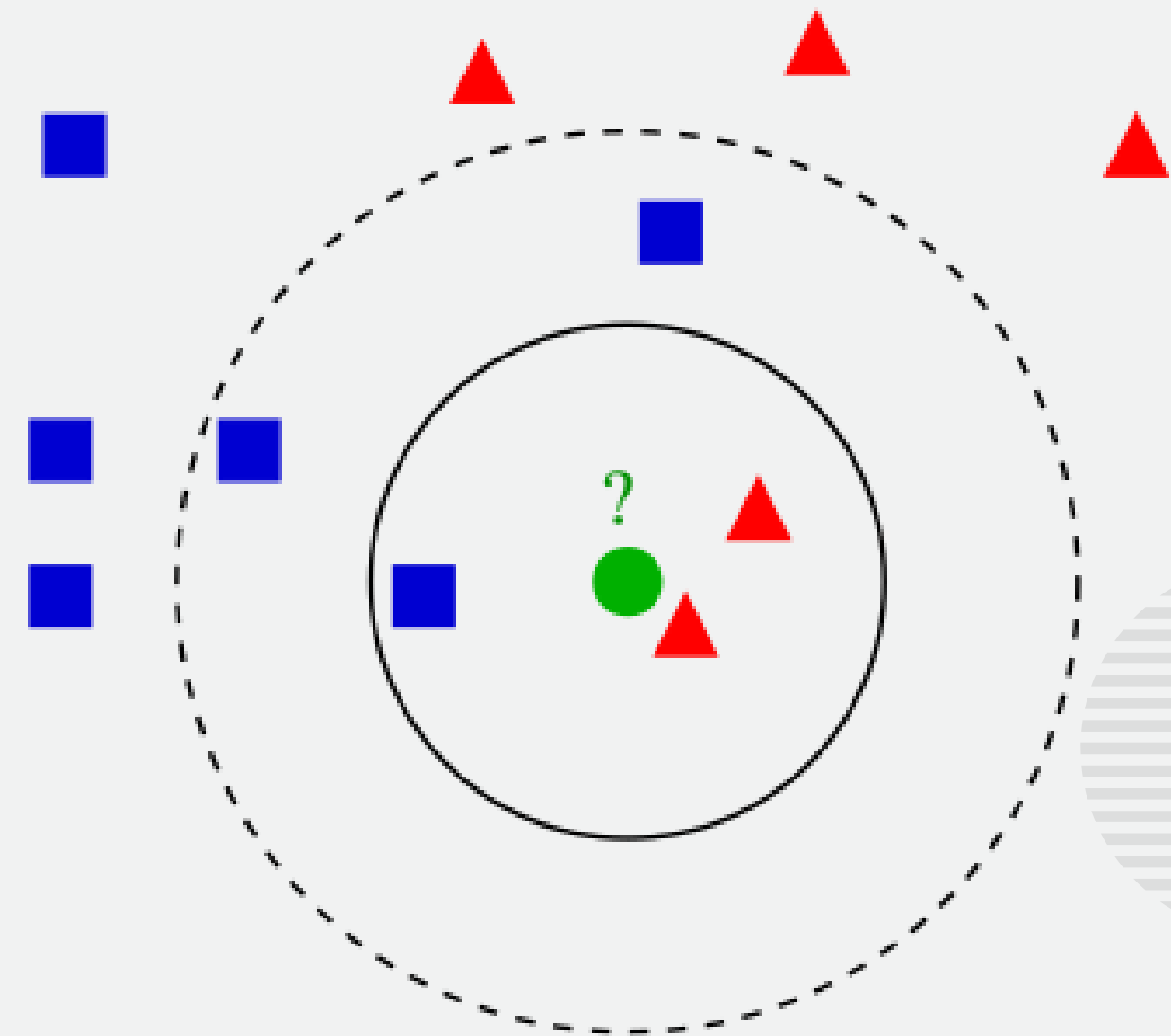
KEPSTRALNI KOEFICIJENTI

- jednostavnija verzija Furijeove transformacije
- daje realne koeficijente

METODA K NAJBЛИŽIH SUSEDA

- K najbližih suseda (eng. *k Nearest Neighbours-kNN*) je jednostavna neparametarska metoda koja se koristi u problemima klasifikacije oblika i regresije
- Odabir odgovarajuće vrednosti k je ključan za performanse algoritma
- Prednosti: Jednostavan za implementaciju i prilagodljiv novim podacima
- Ograničenja: Računski zahtevan i podložan prokletstvu dimenzionalnosti

OPIS SISTEMA ZA PREPOZNAVANJE GOVORA

Formiranje baze
podataka

Predprocesiranje

Izdvajanje obeležja

Klasifikacija oblika

FORMIRANJE BAZE PODATAKA

Formiranje baze
podataka

Predprocesiranje

Izdvajanje obeležja

Klasifikacija oblika

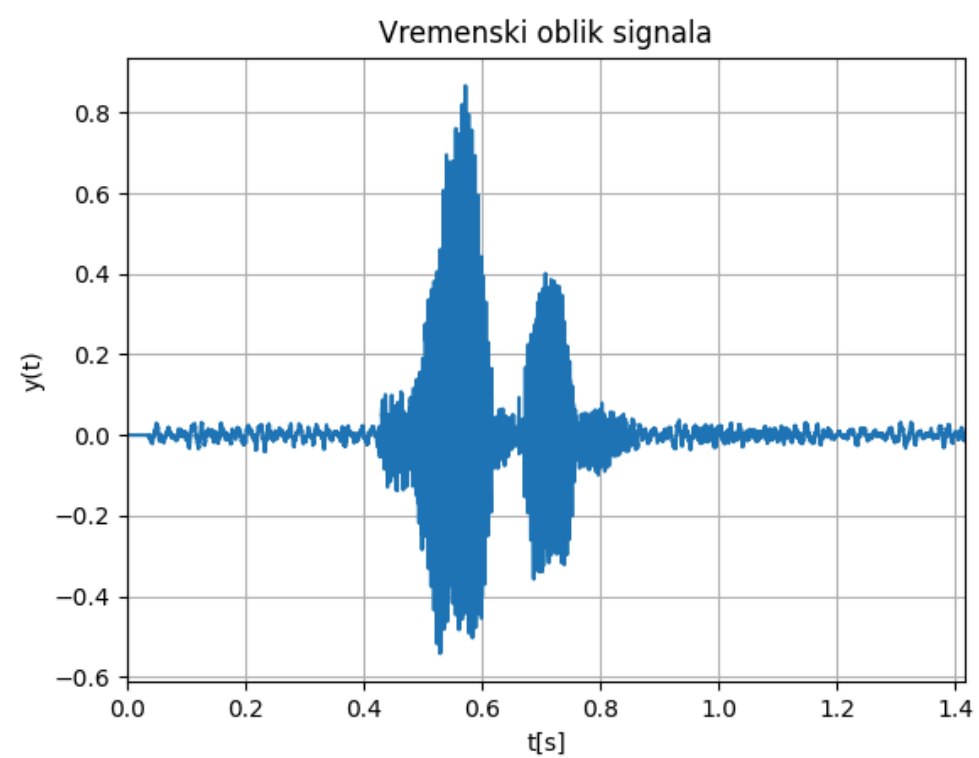
FORMIRANJE BAZE PODATAKA

- 5 reči – **JEDAN, SEDAM, SIGNAL, GROŽĐE, KUĆA**
- 30 govornika – 14 osoba ženskog pola, 16 osoba muškog pola
- Većinom starosti između 20 i 25 godina
- 5 deteta
- 2 osobe starosti 45+
- Svaka reč izgovorena 15 puta od strane jednog govornika – ukupno 2250 govornih snimaka

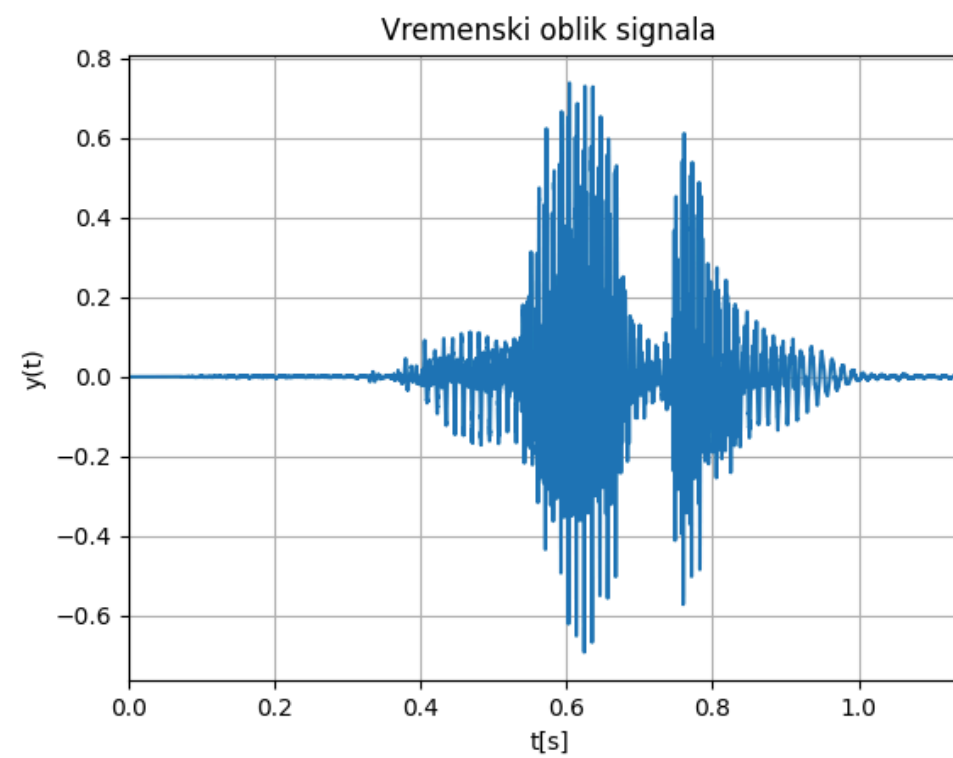
PRIKAZ SIGNALA

JEDAN

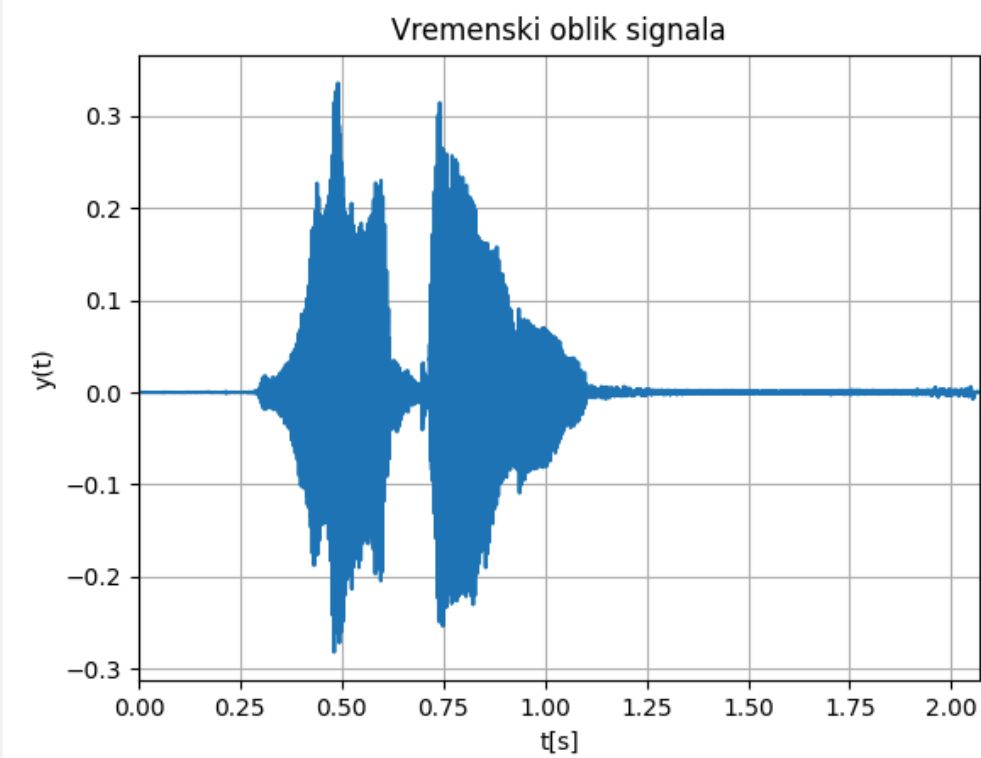
ŽENA

MUŠKARAC

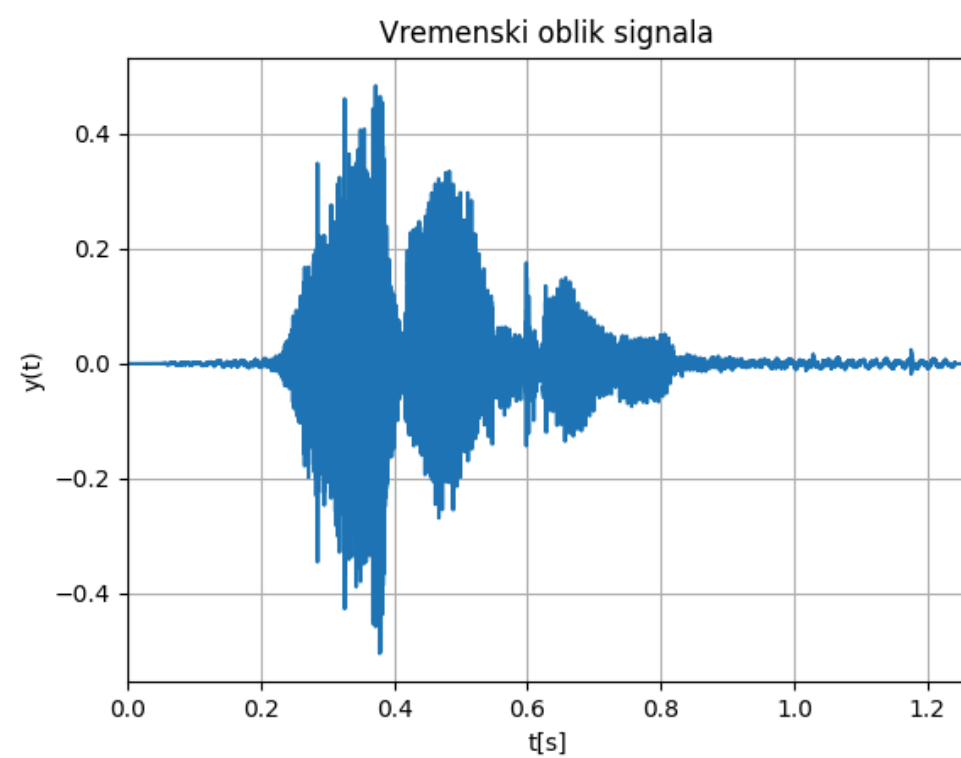
DETE

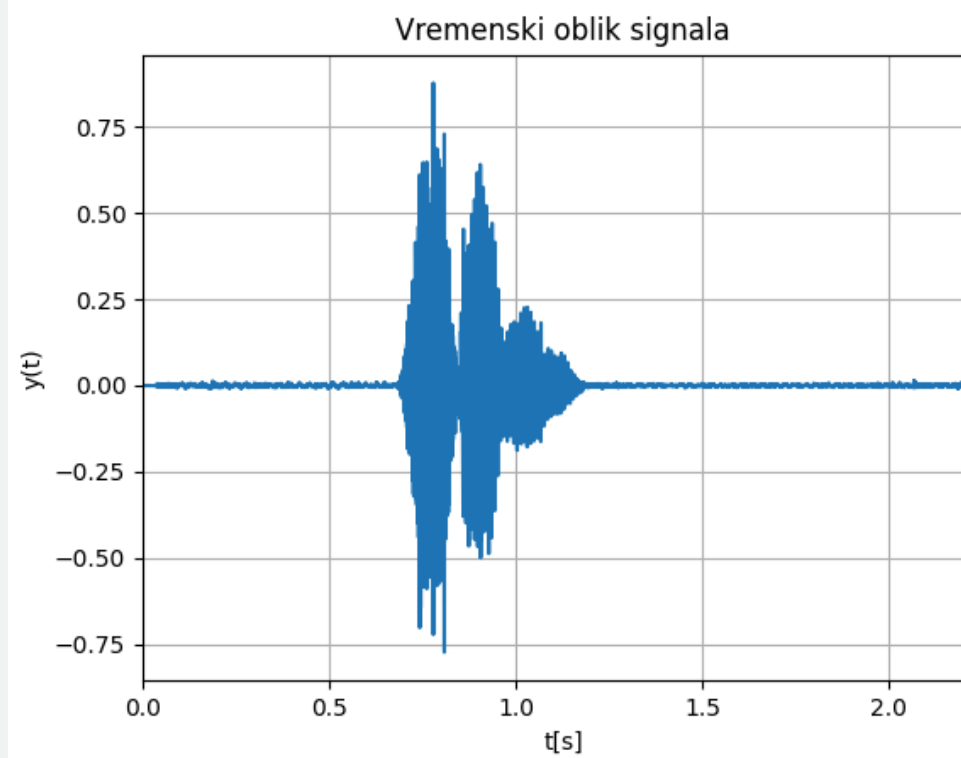
PRIKAZ SIGNALA

SEDAM

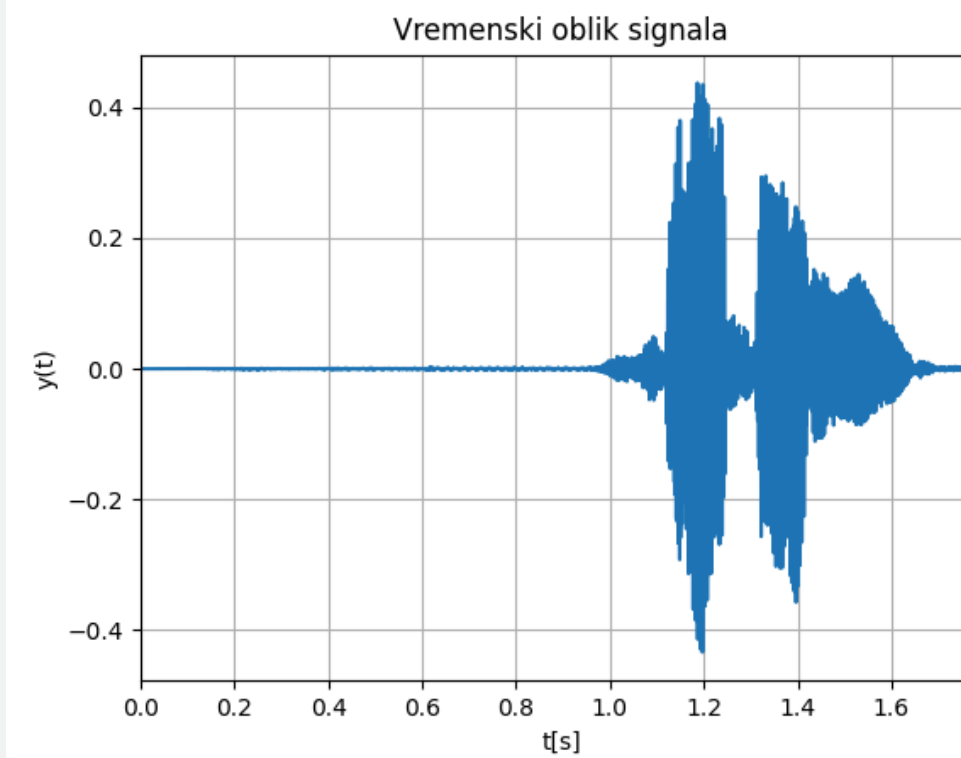
ŽENA

MUŠKARAC

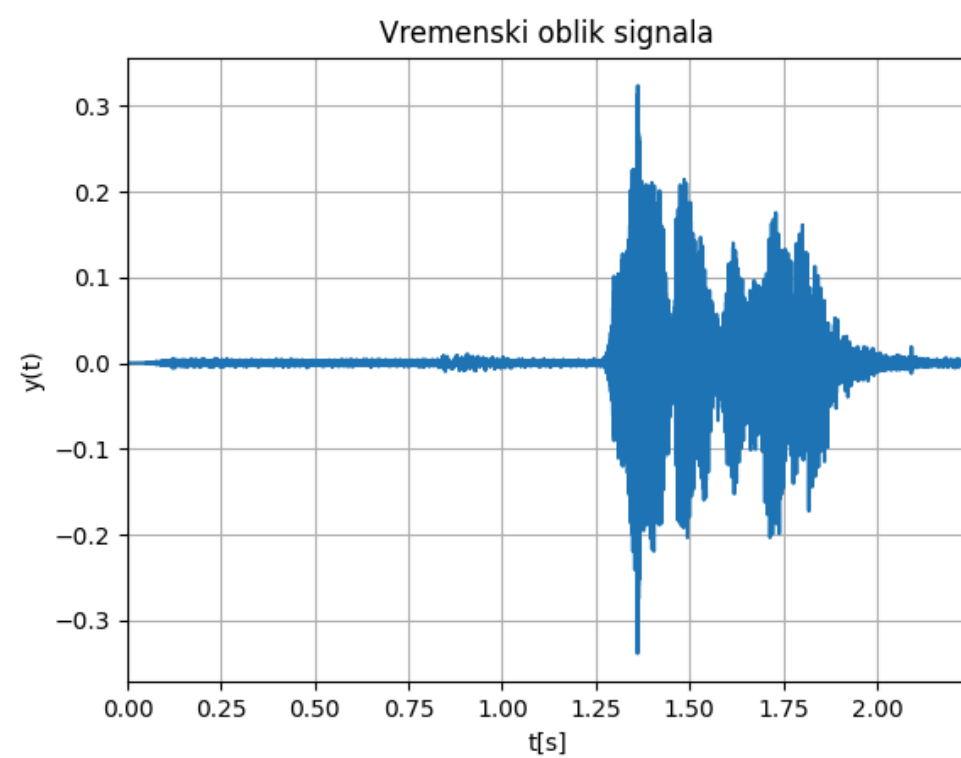
DETE

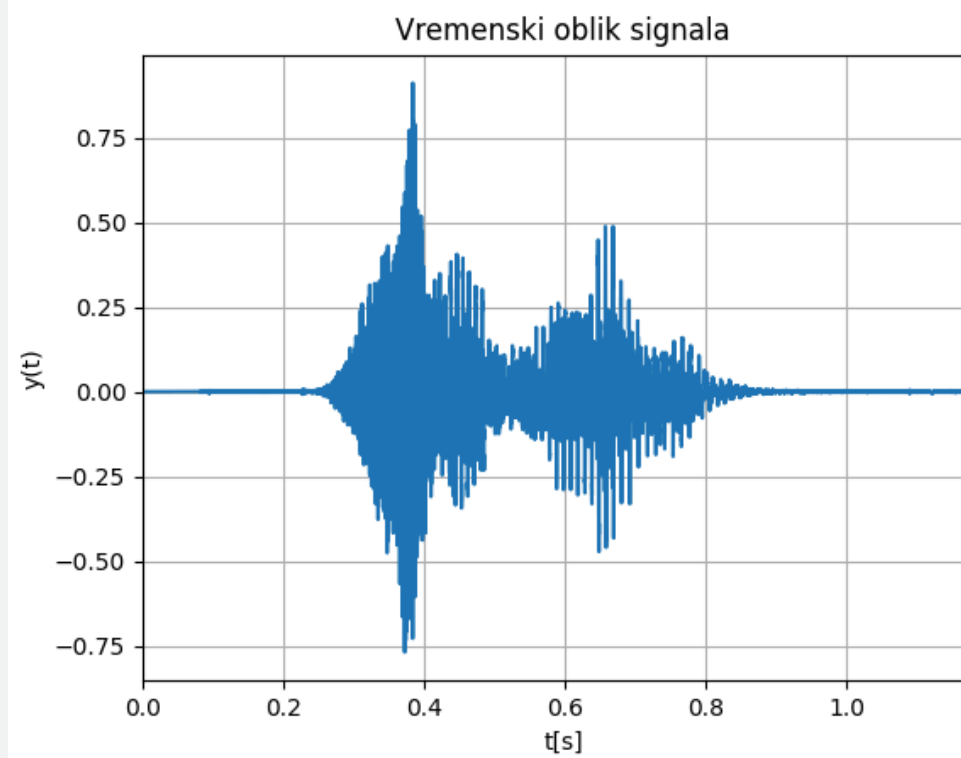
PRIKAZ SIGNALA

SIGNAL

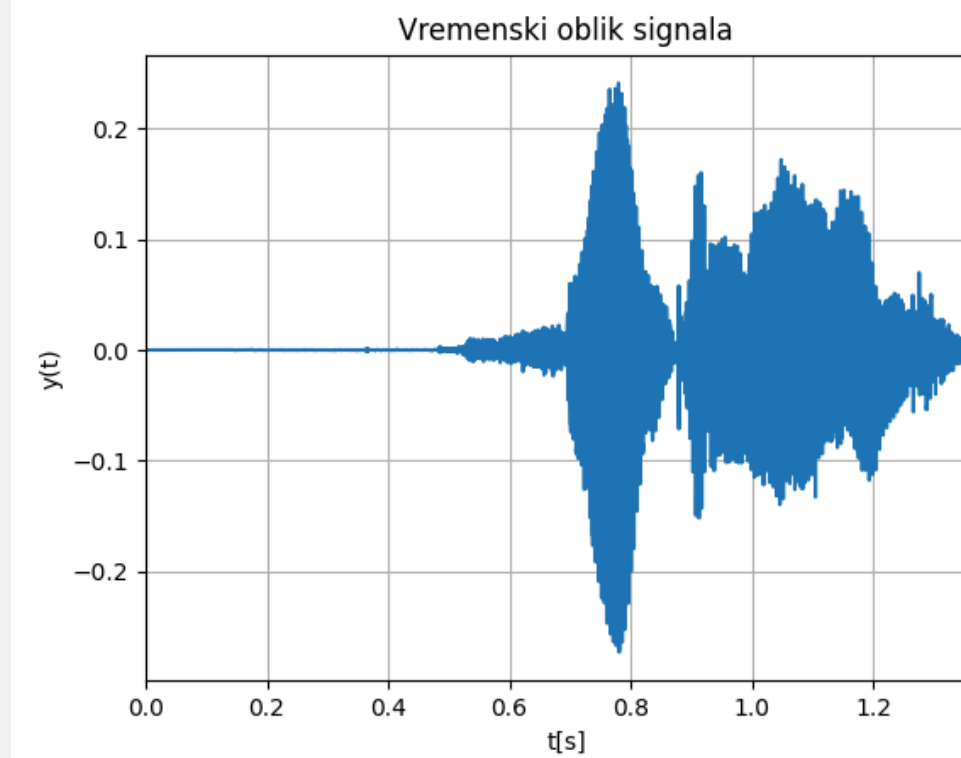
ŽENA

MUŠKARAC

DETE

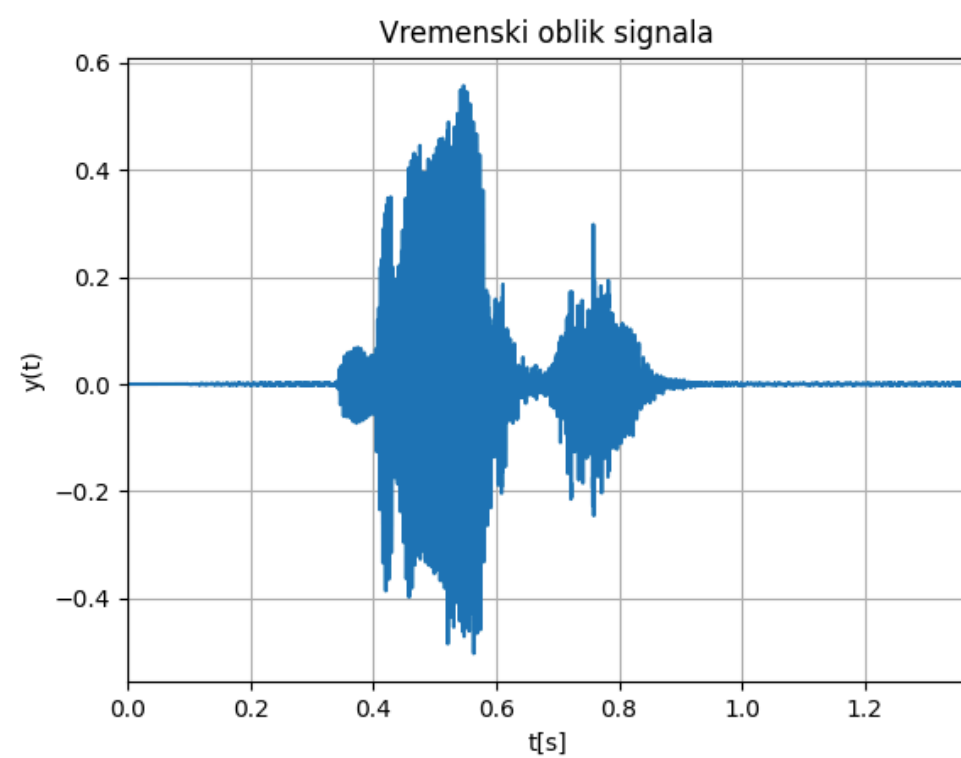

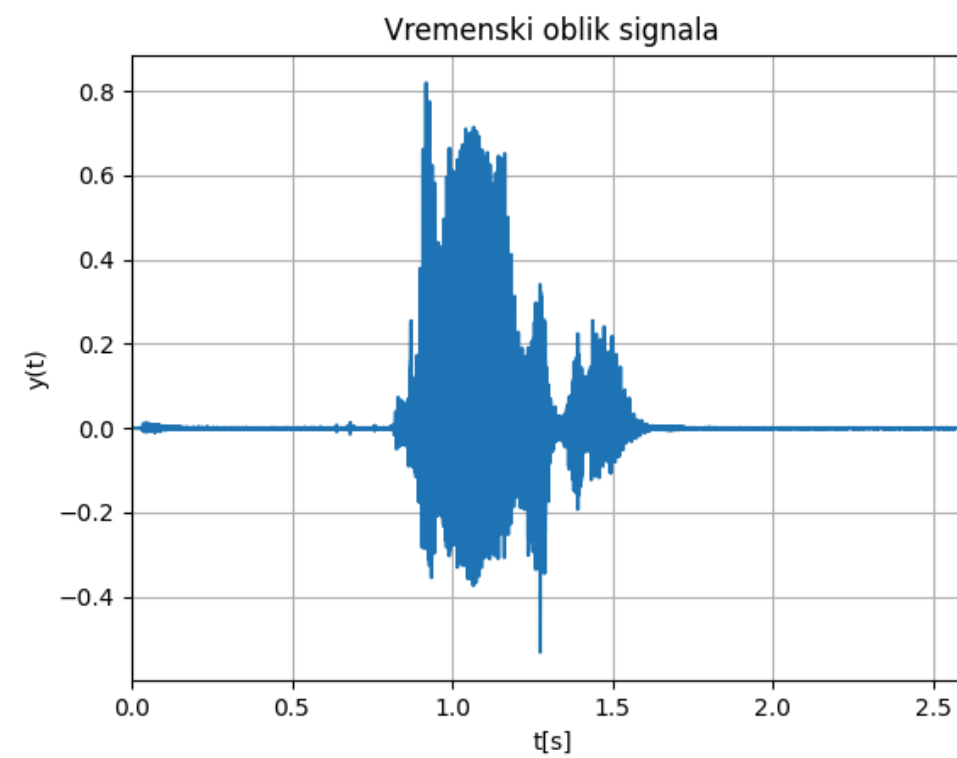
PRIKAZ SIGNALA

GROŽĐE

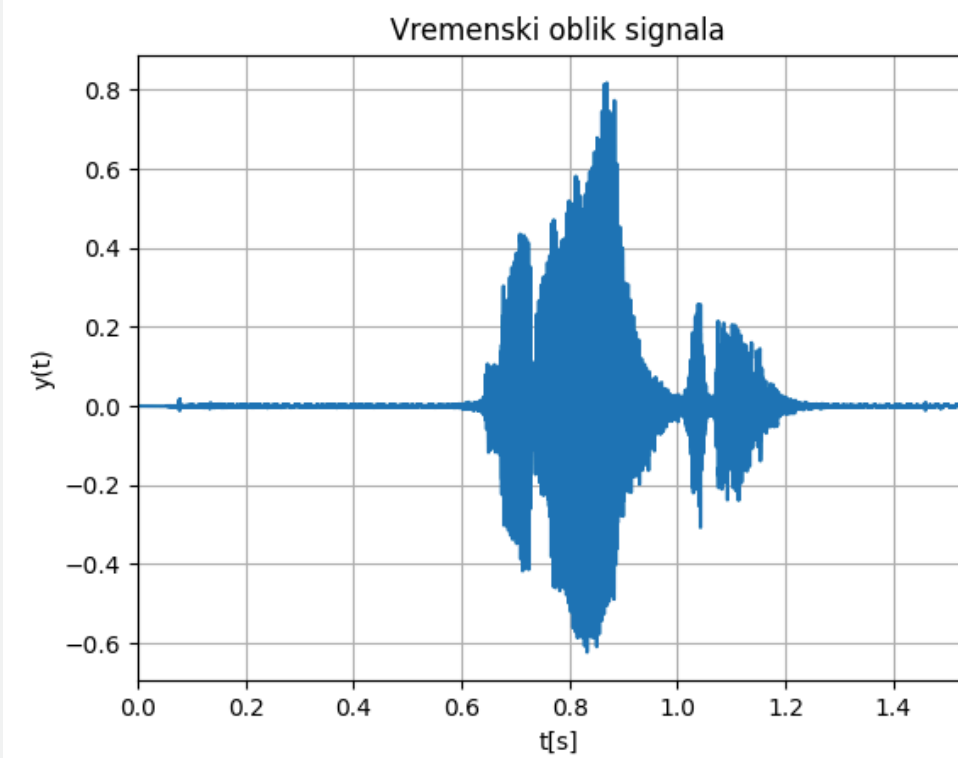
ŽENA

MUŠKARAC

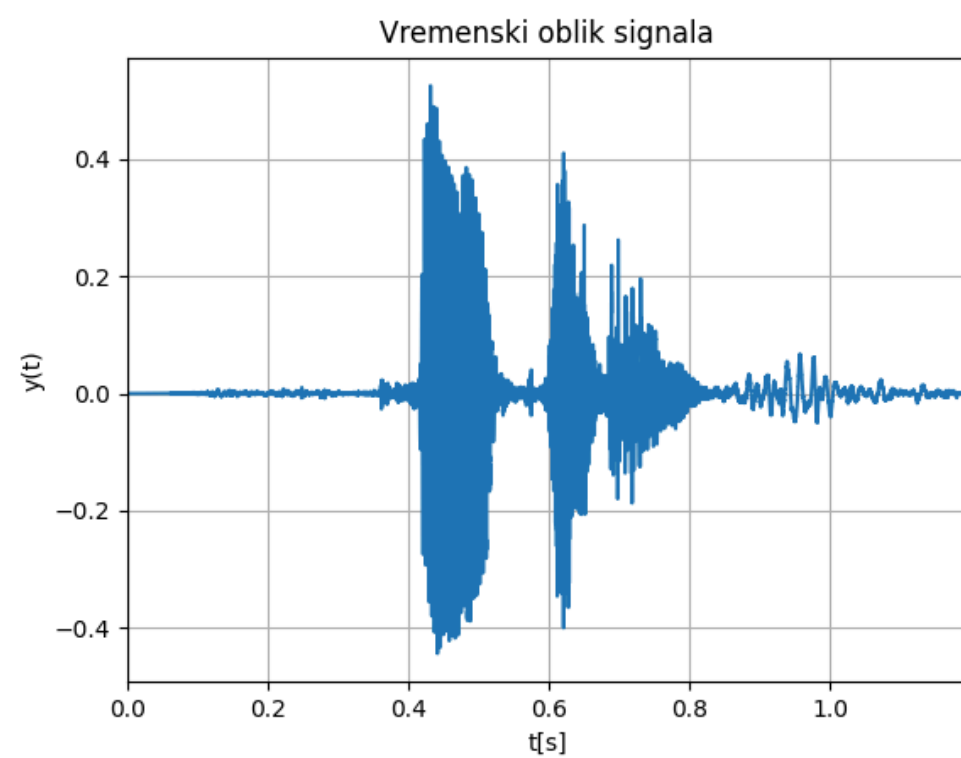
DETE

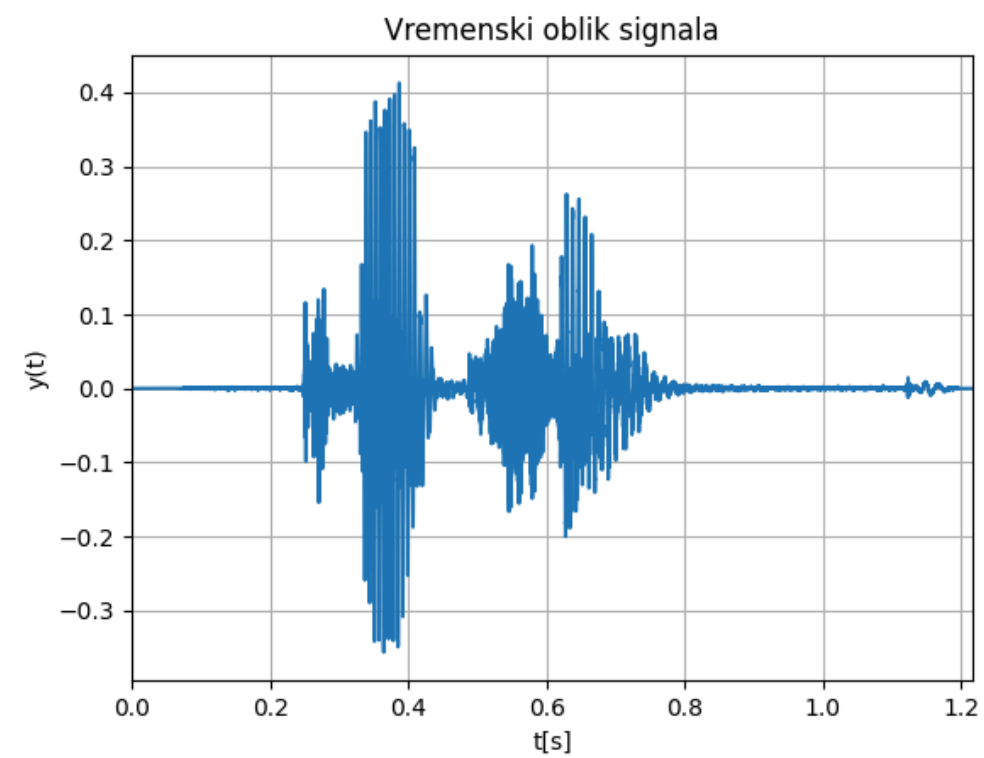
PRIKAZ SIGNALA

KUĆA

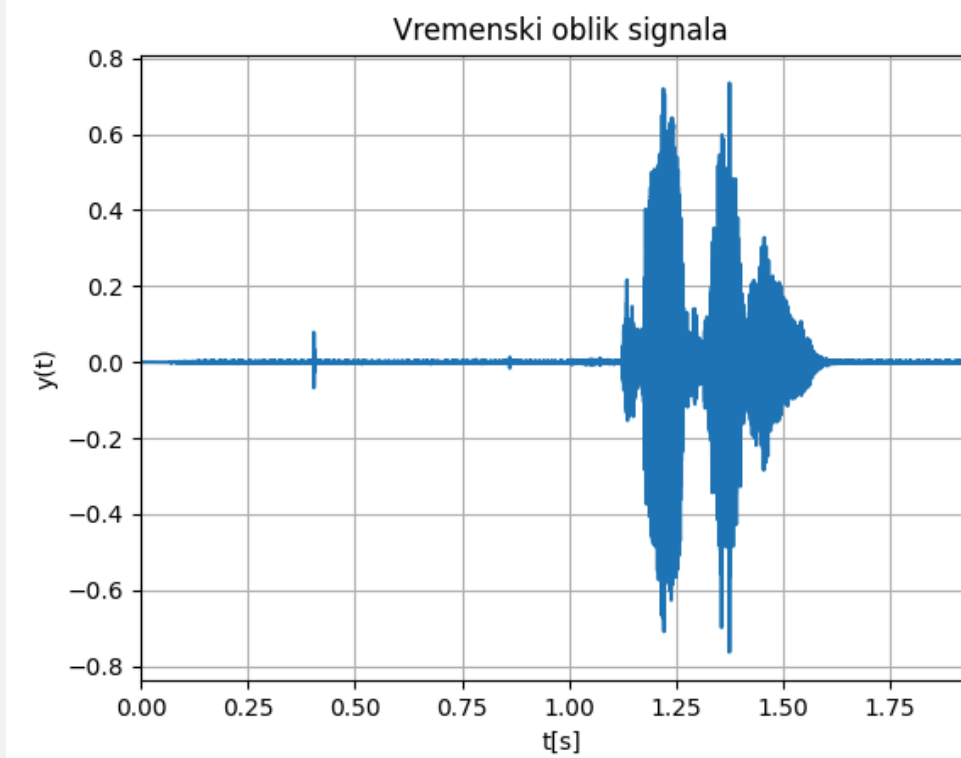
ŽENA

MUŠKARAC

DETE

PREDPROCESIRANJE

Formiranje baze
podataka

Predprocesiranje

Izdvajanje obeležja

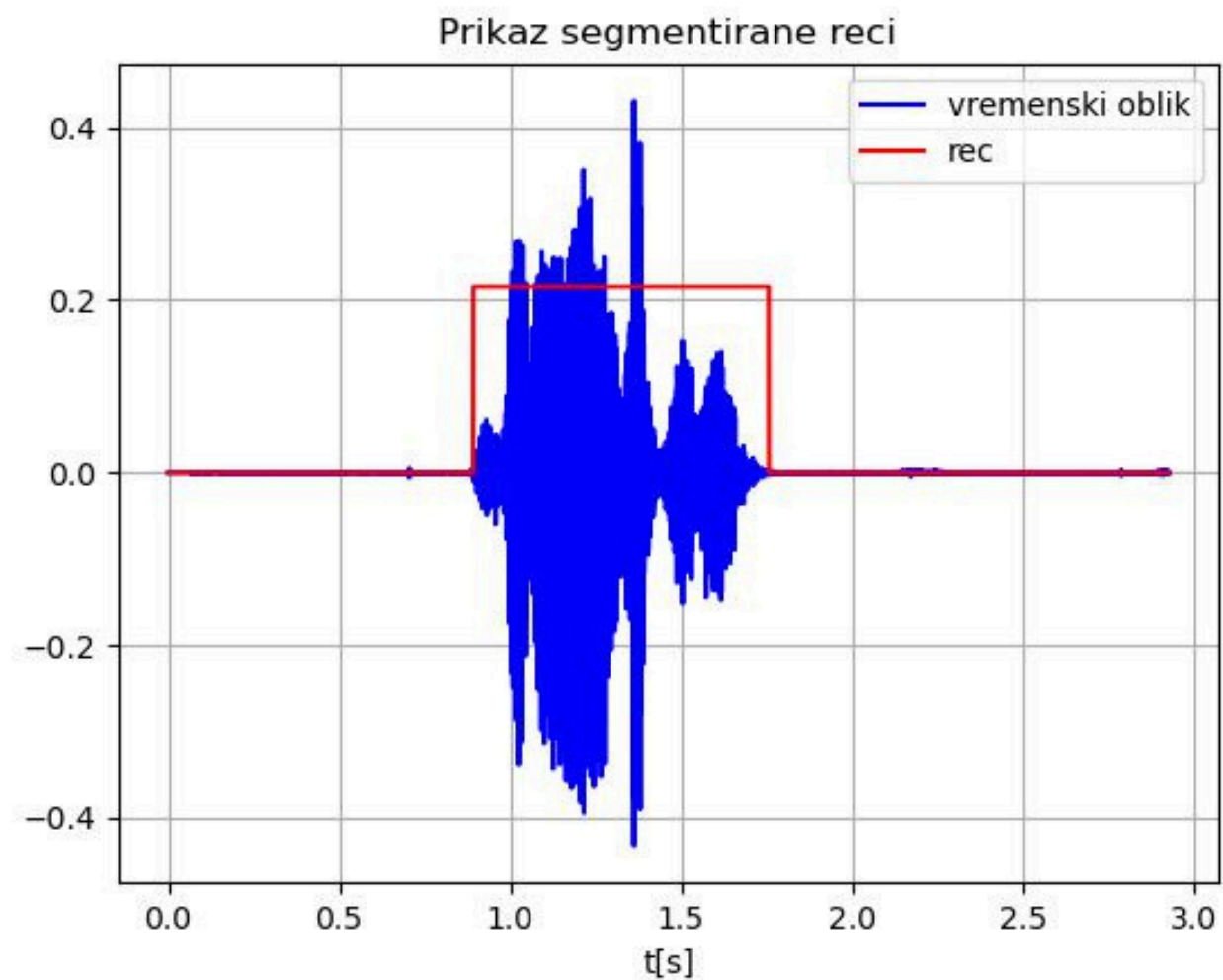

Klasifikacija oblika

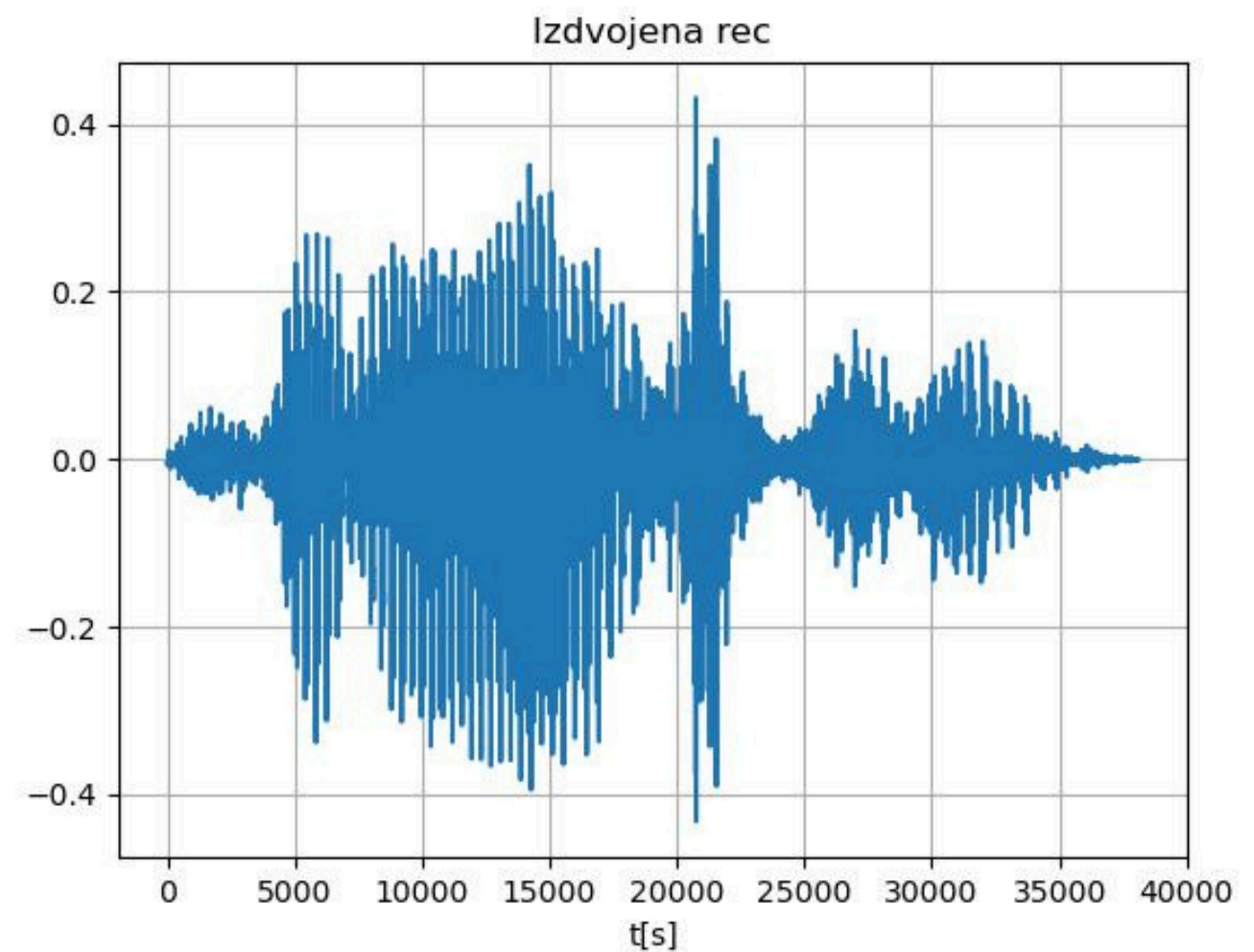
PREDPROCESIRANJE

- Postupak predprocesiranja:
  1. **Uklanjanje šuma** – primena Butterwoth-ovog filtera (opseg 300-4000Hz)
  2. **Segmentacija reči** – određivanje granica reči; uklanjanje tišine
  3. **Normalizacija podataka** – po varijansi
  4. **Pre-emphasis filter** – pojačava više frekvencije signala u odnosu na niže frekvencije
- Korišćene teorijske karakteristike govornog signala:
  - **Kratkovremenska energija E** – mera snage signala u određenom vremenskom intervalu
  - **Brzina prolaska kroz nulu ZCR** – mera frekvencijskog sadržaja signala

PREDPROCESIRANJE

ORIGINALNI SIGNAL

NAKON SEGMENTACIJE

IZDVAJANJE OBELEŽJA

Formiranje baze
podataka

Predprocesiranje

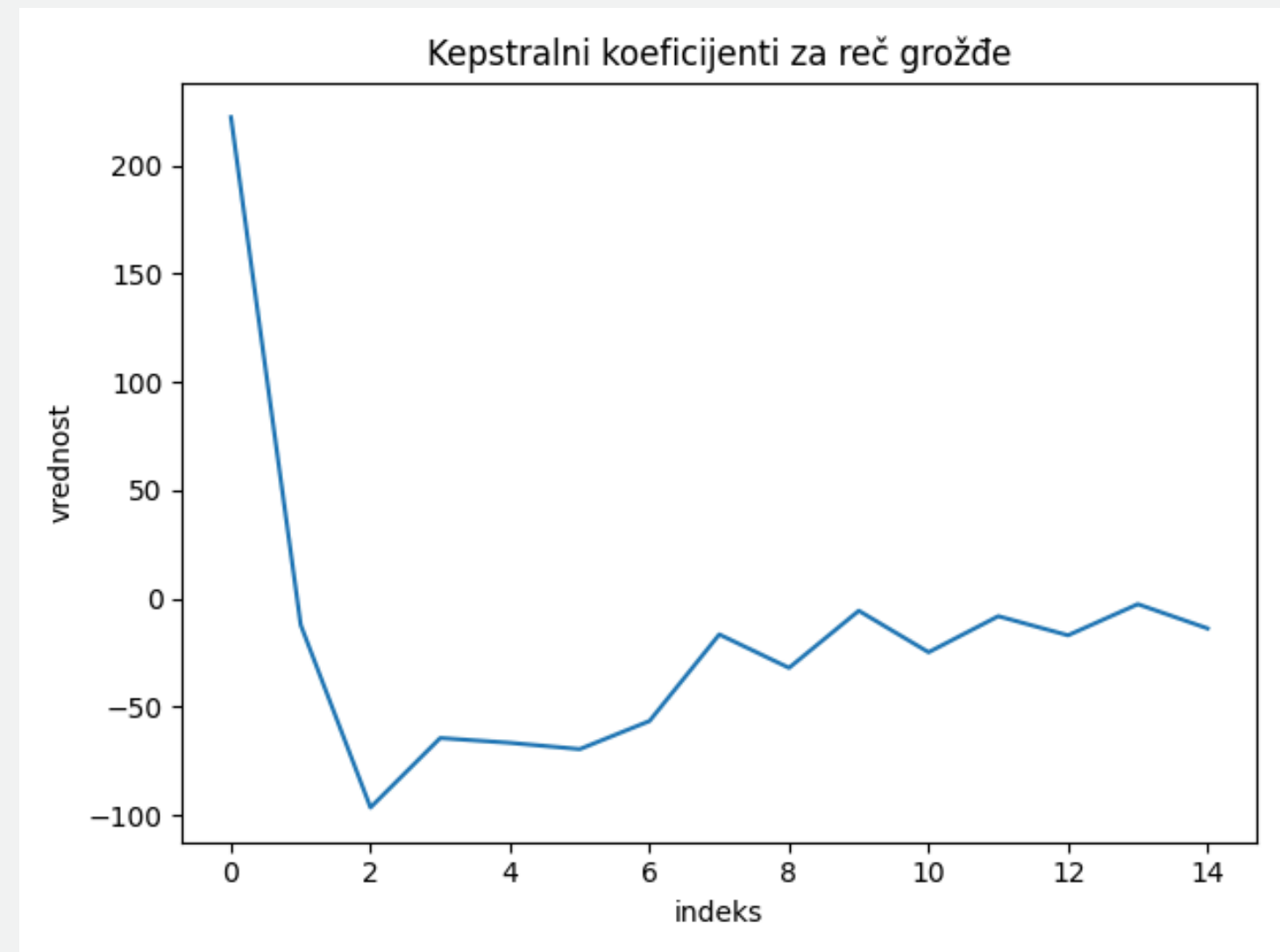
Izdvajanje obeležja

Klasifikacija oblika

IZDVAJANJE OBELEŽJA

- Red kepstralne analize (broj koeficijenata) -određuje koliko dobro model može da predstavi spektralne karakteristike govornog signala
- Usvojeno 15 za broj kepstralnih koeficijenata
- Pretpostavka da je signal stacionaran, pa se ne koristi prozorovanje

KLASIFIKACIJA OBLIKA

Formiranje baze
podataka

Predprocesiranje

Izdvajanje obeležja

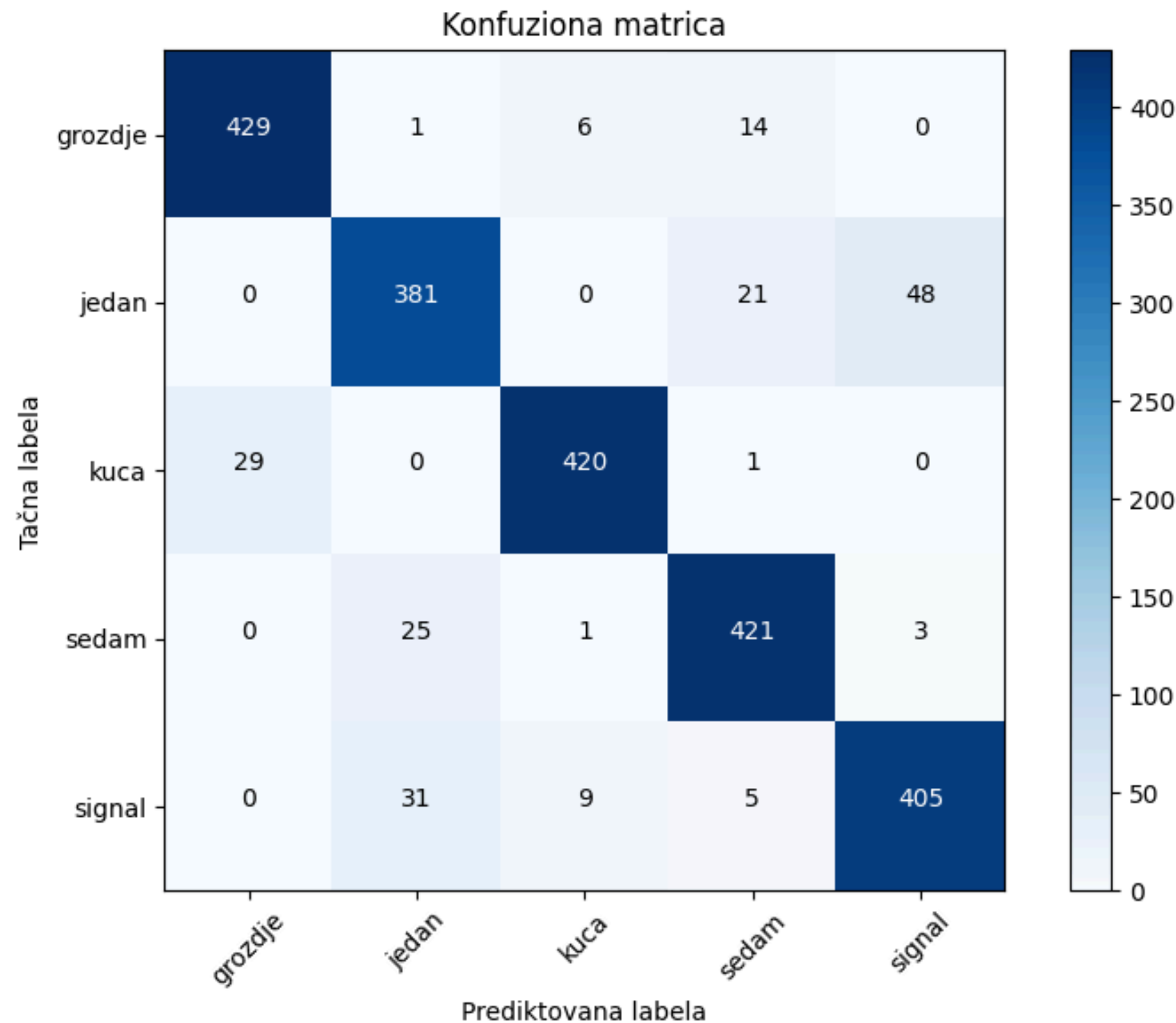
Klasifikacija oblika

KLASIFIKACIJA OBLIKA

- Baza podataka se deli na trening i test skup
- Za treniranje klasifikatora k najbližih suseda korišćena je pretraga hiperparametara sa petostrukom kros-validacijom (eng. **Grid Search**)
- Postavlja se mreža koja pretražuje sledeće parametre:
  - broj suseda: testira vrednosti 3, 5, 7 i 9
  - težinsku funkciju: testira slučaj kada svi susedi imaju istu težinu i kada se daje prednost susedima koji su bliži trenutnoj tački
  - metriku: testira Euklidsku i Menhetn distancu
- Za slučaj kada je signal podeljen na 2 dela, za svaki segment se izračunava 15 koeficijenata, tako da ukupno postoji 30 obeležja; analogno za 3 dela

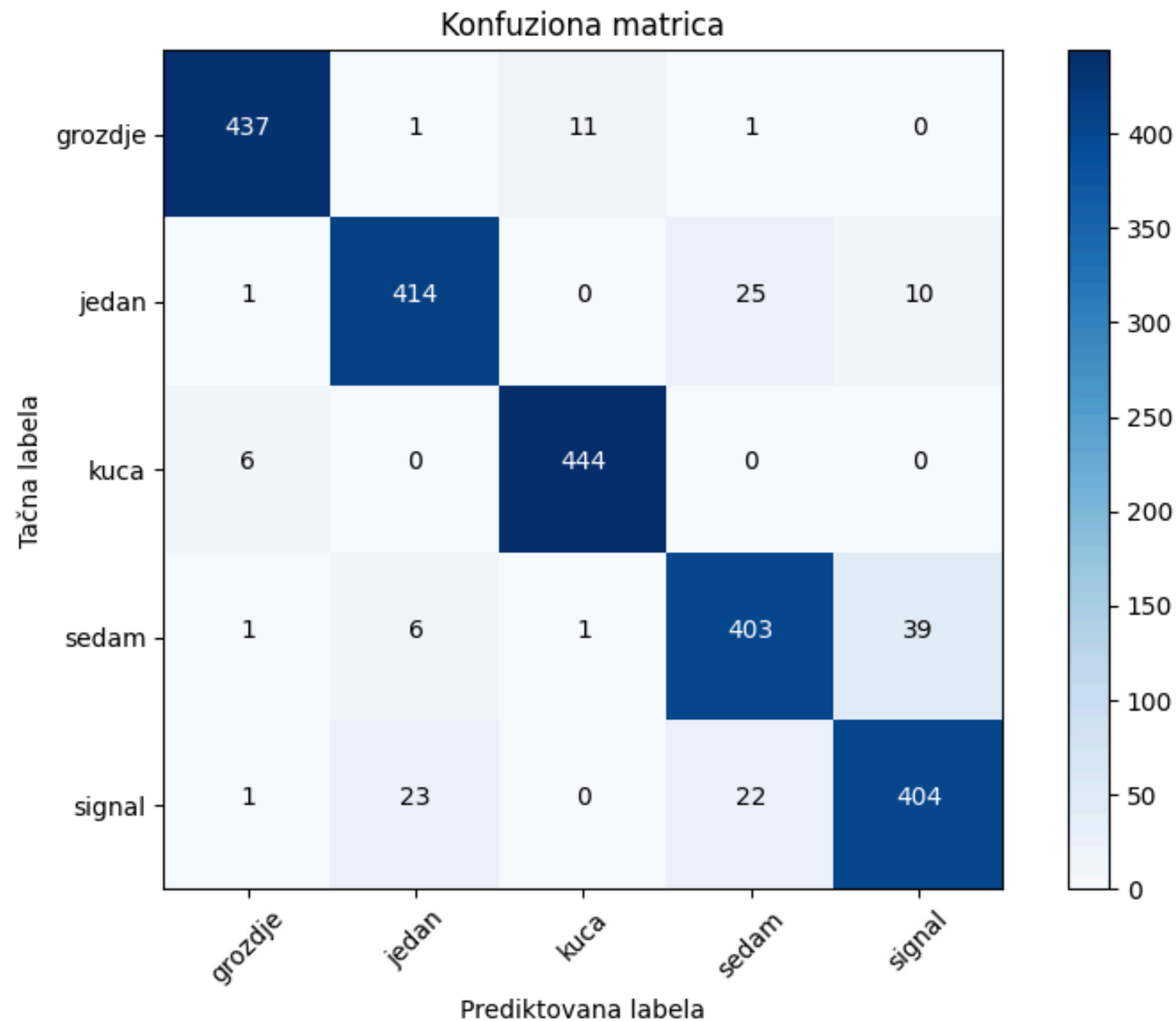
REZULTATI

NEPODELJENI SIGNALI

- Optimalan broj suseda: 3
- Optimalna težinska funkcija: funkcija težina distance
- Optimalna metrika: Euklidska distanca
- Tačnost klasifikacije: **91%**

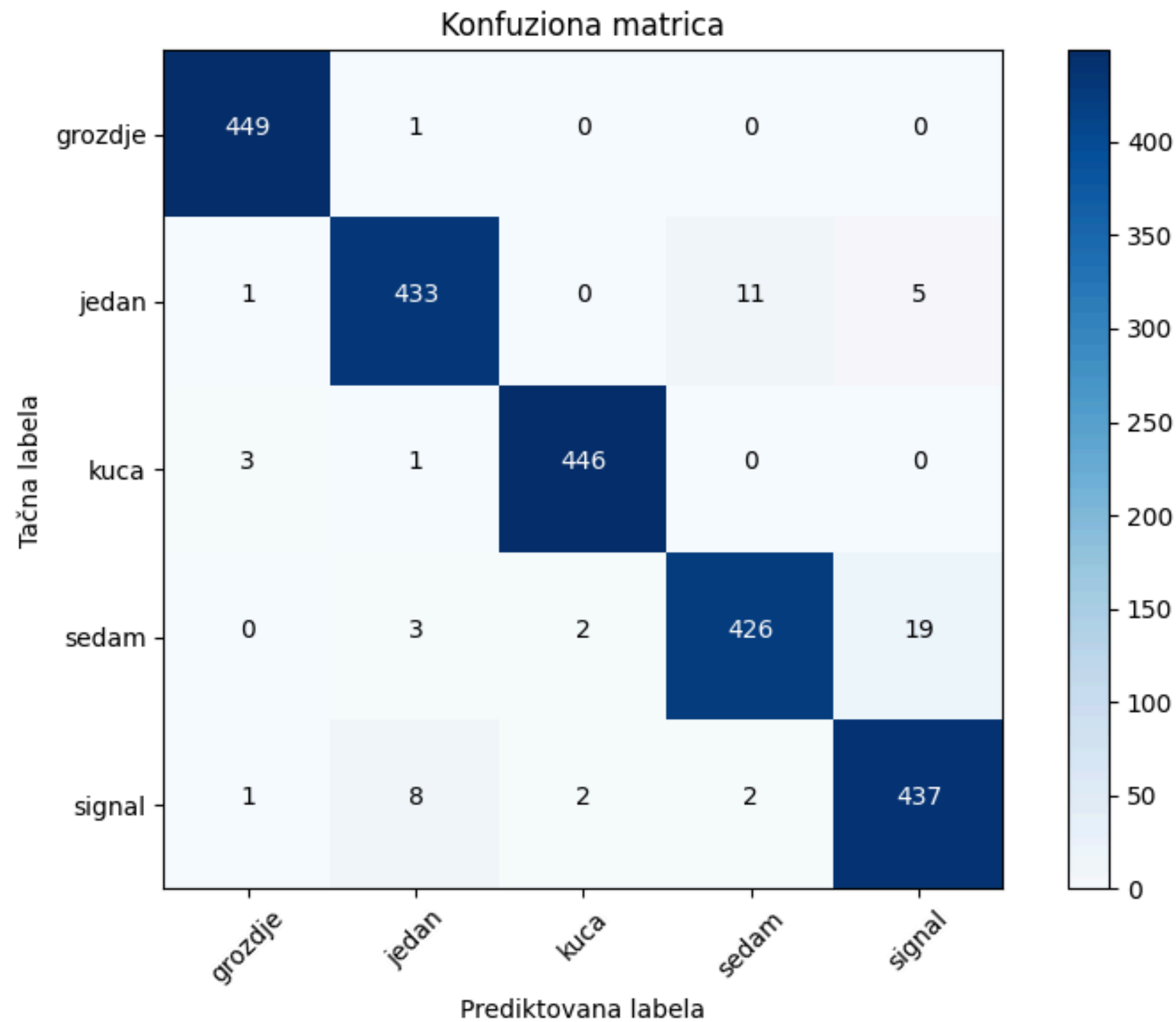
REZULTATI

SIGNALI PODELJENI NA 2 DELA

- Optimalan broj suseda: 9
- Optimalna težinska funkcija: funkcija težina distance
- Optimalna metrika: Euklidska distanca
- Tačnost klasifikacije: **93%**

REZULTATI

SIGNALI PODELJENI NA 3 DELA

- Optimalan broj suseda: 7
- Optimalna težinska funkcija: funkcija težina distance
- Optimalna metrika: Menhetn distanca
- Tačnost klasifikacije: **97%**

ZAKLJUČAK

- Kepstralni koeficijenti i klasifikator k najbližih suseda su se pokazali kao efikasni za prepoznavanje govora
  - Demonstracija nestacionarnosti signala - prozorovanje znatno unapređuje performanse sistema, čineći ga otpornijim na varijabilnosti unutar govornog signala i boljim za detekciju lokalnih karakteristika signala
  - Razlike u govornim stilovima i individualnim karakteristikama govornika dovode do varijacija u signalima – izazov za tačnu klasifikaciju
  - Fonetska sličnost reči takođe unosi konfuziju unutar modela
  - Dalje istraživanje uključuje primenu alternativnih tehnika ekstrakcije obeležja, primenu drugih metoda klasifikacije, kao i implementaciju dubokih neuralnih mreža
-

HVALA NA PAŽNJI!

PITANJA?

